

אותנו המשרה ליד שפרעם והחזירה אותנו, יחד עם שאר הנוסעים. את המכונית החזירה זירו ריקות, ועלינו ציוד ללכת ברגל. שאלנו את הקצין (הערבי) הנגנו חזרה על סמך איזה חוק הוא מונע בעדנו לנסוע לנצרת. הוא השיב: זוהי הסקורה, עליכם לציית. חזרו הביתה.

נשים לרחמות. בחדר גדול בכפריא סיף התכנסו חצי תריסר נשים צעירות מוקפות עשרות ילדים. אחת היתה הרה, רובן היניקו תינוקות. כיאה לנשותיהם של בעלים קומוניסטיים, לא הקטירו הנשים ה' צעירות על מנהגי קדם, לא פרשו מחברת הברברים הרים, דיברו עמם סניגים אל פנים. אחת מהן היתה פאטמה שיחאדה הבלונית, דת, אשתו הגאה של מוכיר המועצה ה' מקומית (מוסלמי, שאינו קרוב משפחת שתארה הנשיה, שהיא נוצרית אורתודוקסית). אחרי מעצר בעלה, נשארה פאטמה לבדה עם ארבעת ילדיה.

או מדוכא. יתכן שכמו רוב אנשי הכפר, בני כל דתות המעטים במדינה, התגאה בשקט ככל שמספר העצורים בכפריאסיף הוא יחסית אחד הגדולים בארץ. בעיני המעט הערבי, במאי 1958, היתה זאת כמעט תעודת כבוד.

חברי המועצה, ביניהם נציגי מפא"י ו' מפ"ם, החליטו פה אחד לתבוע את שיחורר עצורי מק"י. היה זה הישג גדול של המימשל הצבאי.

המון יהודים טובים. מתפרעי מק"י הוגלו לצפת! אמרה הכותרת בתוך הערב העברי, שהיה מונח על הארץ. מסיב ישבו 16 הגולים. אף לא אחד מהם הספיק להת' פרץ. כי כולם נעצרו לפני האחד במאי.

עצם היותם בעיר-ההר שטופת הרוח היה אחד הסאראוסכיים של המימשל הצבאי, המסביר את כל מעשיו בנימוקי בטחון ה' מדינה. במשך עשר שנות המדינה לא הור' שה איש מן ה' לבקר אי פעם בצפת —

מצא את אחיו הצעיר ג'מיל וכמה חברים אחרים. זה היה ערב האחד במאי. במשטרת עכו נודע להם כי חושדים בהם כי ליכלכו את דגל המדינה בגללי בקר. העצורים הכחישו בלעג שהם, חברי מסלגה מושבעים ואחראיים, יעסקו במעשה כה יל' דותי.

טוען שחאדה: "קצין המשטרה ברגמן רק הביט בי. קצין שני בשם זאב צחק, ואילו השלישי, שלבש אורחית, היכה אותי ביד השטוחה על הצואר. הם צעקו עלי: מקומך אינו כאן, לך לנאצרו!"

כעבור כמה שעות הועבר יוסף, צעיר יפה-תואר, בעל שער מקורזל ושפם מטופח, לצינוק. למחרת נמסר לו כי האישום של ליכלוך הדגל בוטל. תחת זאת הוצא נגדו צו מעצר מינהלי, בשם בטחון המדינה. גורלו של אחיו ג'מיל (19) לא היה שונה. בשעת חקירתו הוכה לדבריו עלידי הסמל מס' 3791. "לך לכל הרוחות, איש אינו

איבראיהם, חבר מועצת העיר נצרת. עד לפני חודש עבד במשרד החקלאות. ששה מתוך 15 חברי המועצה נעצרו או הוגלו. כך שאין עוד מגין חוקי לעיריה, ופעולתה משותקת. איבראיהם סבור שזאת בדיוק היתה מטרת הפעולה.

הצינוני הסך אויב. הגולים נידונו לשלושה חודשי גלות. במשך זמן זה יס' פיק אסחב דאוד, צייר חובב מנצרת, ל' צייר תמונות רבות של הגוף היפה, המשתקף מבעד לחלון המסורג של החדר. גם יוסף אנדאוס סמעאן מן הכפר אבריסאן מודאג פחות מחבריו. רק היום קיבל הודעה כי שכ' ניו בכפר חברו יחד, זרעו בשבילי 15 דונם אדמת טבק. אולם רוב שאר הגולים הם שכירים, שאינם יודעים מה יאכלו ילדיהם. לא רחוק מעיר-הגלות שוכן הכפר גיש (גושיחלב). אין בו אף קומוניסט אחד. אולם בכפר שוכנת בעיה, המסילה אור על רקע המאבק כולו.

הלכתי אל המושל הצבאי, יעקוב מחרו", סיפרה פאטמה, "ביקשתי רישון ללכת ל' בקר את בעלי. אמרו לי שהוא עצור במחנה הריכוז בגליל. אחרי שבכיתי, דחו אותי מיום שני ליום חמישי. באותו יום נתנו לי רישון ליום אחד לנסוע לגליל. כשבאתי לשם, כבר לא היה בעלי שם. העכירו אותו לצפת."

השבוע הלכה פאטמה שוב למשרד המושל, איימה עליו שתביא את כל ילדיה ותערוך במשרדו שביתת רעב, אם לא תורשה לבקר אצל בעלה. "או שיעצרו אותנו, או שישח' ררו את בעלי", קראה. "מישהו צריך לתת לנו לאכול!"

המושל חיך, אמר שכבר נקט באמצעים כדי לחסל הפגנה אפסרית של הנשים.

"ידרי הגליל" מאיימים. לשם מה נאסרו בני כפריאסיף, ביניהם שני חברי המועצה המקומית ומזכיר המועצה? אין ספק שרובם היו קומוניסטים פעילים. כן אין ספק שלא השתתפו בהפגנות האחד במאי בנצרת — כי רובם נעצרו עוד לפני ההפגנה.

רוב תושבי הכפר משוכנעים כי המימשל רק ניצל את ההזדמנות כדי לשתק את המועצה המקומית, המבוססת על קואליציה עם הקומוניסטים. אחרים סבורים כי היתה זאת נקמה במועצה, שעמדה בתוקף רב מדי על דרישות הערבים.

יני קוסטוני ינני, יושב-ראש המועצה, הוא ההיפך הנגמר מקומוניסט. הוא ערבי טי' סוסי מבני הדור הקשיש, החובש טרבוש ולבוש מכתפות. קלסתר פניו מעיד כי הוא צאצא משפחה יחזית מתורכיה. במשך 25 שנה מנהל ינני את המועצה המקומית, וזכה לפרסיוקרה גם מיד ממשלת המנדט וגם מדי שר'הפנים הישראלי. תמונתו של השר שפירא, בשעת טכס הגשת תעודת' ההצטיינות לזויה לתפארת במשרד המועצה, הכד מפה המראה כיצד קוצצו הבלות הכפר. ינני מועט בדיבורים, ורק היטב כל מילה היוצאת מפיו. "הם מתיחסים אלינו בצורה זו", אמר, "מפני שהם מתיחסים רע למעט הערבי בכלל. אם הם מתיחסים אלינו ביחס מיוחד, הרי זה מפני שאין אנחנו ששים למלא הוראות שאינן נראות לנו. אנחנו משתדלים לעשות רק מה שמועיל ל'2500 תושבי הכפר."

מטעמי בטחון. עתה נאסר על כולם לצאת מצפת — שוב מטעמי בטחון. בבטחון של המימשל הוא מושג גמיש מאד.

ראשונים באו אנשי כפריאסיף. הם הור' בלו לצפת במכונית המשטרה, הורדו בעיר ונצטוו למצוא לעצמם מקום מגורים. שם נצטוו לבלות את הלילה מבלי לצאת, משקיעת החמה עד זריחתה, להתייצב פעמיים ביום בתחנת המשטרה.

לאיש מהם לא היה כסף. לאיש מהם גם לא היו בגדים או תפצים, מלבד ה' בגדים שלבשו בשעה שנעצרו לפני שבר' עיים. הם שכרו חדר בביתו הישן של הליל כהן, מחתיקי צפת. בחדר זה, כגודל חדר רגיל בתל-אביב, רובצים 16 איש כמו ב' קופסת-סרדונים, על מזרונים המכסים את כל הריצפה. ממה הם חיים? יידיים "דמו' קראטיים" תורמים להם סכומים קטנים. ב' כסף זה הם קונים מצרכים פשוטים, אוכ' לים בצחא. "יהודים טובים נתנו לנו שמי' כות וסדיניים. יש כאן המון כאלה!"

ה'16 הם אבות ל'64 בנים. לחמשה מהם נשים הרות. אחד היה בטוח כי בינתיים ילדה אשתו, אך לא ידע אם הוא אב לבן או לבת. המשטרה לא הרשתה אף למישהו מקרוביהם לבקרם.

בכל זאת שורר בחדר המסורג מוראל גבוה. הגולים, רובם משכילים, כמעט כ' לם דוברי עברית שוטפת, מוצלים את הזמן לזיכוחים רעיוניים, כדוגמת גולייסיברי בימי הצאר. לקומוניסטים המשבעים שביניהם ניתנה ההזדמנות הרביץ תורה בגולים הפחות משוכנעים, וגם בקומץ הגולים ש' אינם קומוניסטים כלל, שנלכדו במקרה ב' רשת. אפשר לסמוך על כך שהחתייה ה' משותפת תעלה לא רק את קרנם בעיני הציבור הערבי, אלא גם תחוק את שרשיהם במק"י.

צריך אותך כאנו' גיסה הלה להסביר לו, בעזרת מלים גסות בערבית. לרוע מזלו של המימשל, מאפשר חוק המדינה לעצירים אדמיניסטרטיביים לפנות לועדת-עירעורים, בה חבר שופט. כאשר ניגשו העצירים מכפריאסיף לעשות זאת, פשטו בוטלו נגדם צויה-המעצר. תחת זאת הוגלו לצפת.

לפי החוק, אין שום עירעור על סקודת' הגליה.

במחוק? מה זה? המשלוח השני, שבא מנצרת, היה גם הוא מורכב מאנשים ש' נעצרו לפני האחד במאי.

גיבור חבורה זו הוא רדואן ג'ריג'ורה, גבר קשיש (58) שאיש אינו יודע כיצד וזה לכבוד. הנגר התמים, אבי שבעה ילדים, אינו חבר מק"י. "אמן אל-דולה? בטחון המדינה? מה זה?" שאל. לקול צחוקם של האחרים. הקרחת המאירה והכרס המטופחת של רדואן מוסיפות להופעתו המשעשעת. אחזים צחקו עד דמעות.

"חאלה, זה לא מצחיק", התרגו רדואן, וכעבור רגע נדבק בעצמו בצחוק. הוא נק' רא לישביה של פעילי ההסתדרות בנצרת. שטיפלה באירגון ההפגנה ההסתדרותית ב' אחד במאי (שהיתה למעשה הסגנת מפא"י). בדרך לישביה זו נאסר.

פחות משעשע היה גורלו של כליל דחיל חאמד, פועל בית-החרושת לסיגריות בנצרת, שחלה בדיזנטריה עשרה ימים לפני האחד במאי, שכב בביתו קודח בחום. גם עתה נראים סימני המחלה בבירור בפניו. "לקחו אותי מן המיטה. לא רצו לשמוע לדברי ולדבריי אשתי, לאחותי המבוגרת, שגרה אצ' לי, ולחמשת ילדי. הובילו אותי לבית-שאן ואמרו לי שאני מסכן את בטחון המדינה. כעבור שבוע שיחררו אותי, אך עצרוני שוב ושלחוני לצפת. במשטרה התייחסו אלי טוב, הזמינו אלי פעמיים את הרופא. אבל כאן איני יכול ללכת לרופא, כי אין לי כסף."

המנהיג הבכיר בחבורה הוא עבד אליגני

16 הגולים הערבים בחדרם בצפת. בני עומד למות, ואתה רוצה שאשמש בחתונת בתך?

באחד הבתים גר קיסר איבריהם, מוכתר כבר בירעם, שתושביו גורשו לגיש הסמוכה ובתיו הופצצו מן האחיר כדי למנוע בעד בית-המשפט העליון לצאת על החזרת ה' תושבים. כאשר ערכו השלטונות השבוע חגי-גת'עשור בגיש, נעדרו קיסר וכל שאר בני בירעם, בני העדה המארונית.

סיפר קיסר, בעל עור בהיר, עיניים כחור' לות ושערות בלונדיות, כמו כל בני מש' פחתו, הדומה למשפחת-איכרים אוסטרית או הונגרית: "הזמינו אותי. סיפרתי להם סיפור. איש אחד יושב ליד בנו הגוסס, כשבא אליו שכנו ודורש ממנו בתוקף לבוא לחתונת בתו. ענה האיש: בני עומד למות, ואתה רוצה שאשמש בשמחתך?"

על שולחנו של קיסר מונח מכתב, ה' כתוב על ניר-המכתבים הרשמי של קיבוץ ברעם, משק של הקיבוץ הארצי השומר הצעיר, היושב על האדמה ממנה גורשו התושבים המארוניים בכוח בניגוד לחוק, אחרי תום הקרבות. הקיבוץ מתלונן על כי ערבי בירעם רועים את עדריהם. "על ה' אדמה השייכת לנו", הם מאיימים כי יאחזו באמצעים חמורים מאד, אם לא יפסיקו מנהג פסול זה.

בעכו מתגורר ראש העדה המארונית, ב' כנסיה עתיקה שחלקה נבנה עוד לפני תקו' פת הצלבנים. אומר אבונה ("אבינו") יוסף סוסאן: "לפני עשרים שנה קם הפאטריארך המארוני בלבנון ותמך בסומכי בהקמת מדינה יהודית בארץ-ישראל. עכשיו נמנה הפאט' ריארך המארוני בלבנון עם ראשי הדורשים את הצטרפות לבנון לרפובליקה של גמאל עבד אל-נאצרו!"

המועצה המקומית החליטה פה אחד שלא לארגן חגיגה אזונית לכבוד העשור, כי דרישת השלטונות. הכפר, שאין בו מים ו' חשמל והגדוש בפליטים שגורשו בימי ה' מלחמה מן הכפרים הסמוכים, טען שאין לו כסף לכך. מתוך 6000 הדונם שהיו שיי' כים לאזורה-הטיפוט של המועצה, הוציא משרד-הפנים 4000 דונם, כך שאנו יכולים לגבות רק מסים מעטים. לכפר לא היתה מעולם די אדמה. בימי האנגלים עבדו רוב בני הכפר בסקידות. במדינה אין כמעט סקידים ערביים. האנשים שהיו סקידים הולכים עבשו לעבוד כסועליים בישוים היהודיים הסמוכים, אם יש עבודה. מנין נביא כסף לחגיגות אזוניות?"

אין ספק כי החלטה זו היתה הפגנה שקטה נגד הממשלה, אשר סירבה לתת לכפר החלטה לבנות בית-ספר, להניח קו מים ולחבר את הכפר לרשת-החשמל, המסקת את צרכי הישובים היהודיים בסביבה, ביניהם מושבי-עולים שהותקן להם חשמל עוד לפני שבא המתישב הראשון.

בתשובה להחלטה קיבלה המועצה מכתב-איום ערבי, תחום בשם "ילדי הגליל" שניבא כי "יהיה אסון חדש". מכתבי-איום כאלה הגיעו לאנשים רבים ברחבי הגליל. לינני ינני אין זמן רב לדבר עם עתונאים. מאחר שהמשטרה עצרה את מוכיר המועצה, עוסק ראש-המועצה הקשיש בשלומים וב' עבודה המשרדית. אולם הוא לא נראה מיואש

המועצה המקומית החליטה פה אחד שלא לארגן חגיגה אזונית לכבוד העשור, כי דרישת השלטונות. הכפר, שאין בו מים ו' חשמל והגדוש בפליטים שגורשו בימי ה' מלחמה מן הכפרים הסמוכים, טען שאין לו כסף לכך. מתוך 6000 הדונם שהיו שיי' כים לאזורה-הטיפוט של המועצה, הוציא משרד-הפנים 4000 דונם, כך שאנו יכולים לגבות רק מסים מעטים. לכפר לא היתה מעולם די אדמה. בימי האנגלים עבדו רוב בני הכפר בסקידות. במדינה אין כמעט סקידים ערביים. האנשים שהיו סקידים הולכים עבשו לעבוד כסועליים בישוים היהודיים הסמוכים, אם יש עבודה. מנין נביא כסף לחגיגות אזוניות?"

המועצה המקומית החליטה פה אחד שלא לארגן חגיגה אזונית לכבוד העשור, כי דרישת השלטונות. הכפר, שאין בו מים ו' חשמל והגדוש בפליטים שגורשו בימי ה' מלחמה מן הכפרים הסמוכים, טען שאין לו כסף לכך. מתוך 6000 הדונם שהיו שיי' כים לאזורה-הטיפוט של המועצה, הוציא משרד-הפנים 4000 דונם, כך שאנו יכולים לגבות רק מסים מעטים. לכפר לא היתה מעולם די אדמה. בימי האנגלים עבדו רוב בני הכפר בסקידות. במדינה אין כמעט סקידים ערביים. האנשים שהיו סקידים הולכים עבשו לעבוד כסועליים בישוים היהודיים הסמוכים, אם יש עבודה. מנין נביא כסף לחגיגות אזוניות?"

המועצה המקומית החליטה פה אחד שלא לארגן חגיגה אזונית לכבוד העשור, כי דרישת השלטונות. הכפר, שאין בו מים ו' חשמל והגדוש בפליטים שגורשו בימי ה' מלחמה מן הכפרים הסמוכים, טען שאין לו כסף לכך. מתוך 6000 הדונם שהיו שיי' כים לאזורה-הטיפוט של המועצה, הוציא משרד-הפנים 4000 דונם, כך שאנו יכולים לגבות רק מסים מעטים. לכפר לא היתה מעולם די אדמה. בימי האנגלים עבדו רוב בני הכפר בסקידות. במדינה אין כמעט סקידים ערביים. האנשים שהיו סקידים הולכים עבשו לעבוד כסועליים בישוים היהודיים הסמוכים, אם יש עבודה. מנין נביא כסף לחגיגות אזוניות?"